

Current Obsession

Ted Noten Manifestuma

(gyorsfordította Cseh Borbála)

Az utca ünnepe

„Az új ékszer manifestuma”

*Ha képes lennék megbaszni a hegyet,
Óh, Uram, én megbasznám a hegyet
És megtenném egy nővel is a völgyben.*

(Palace Brothers: The Mountain Low/Alacsony hegy)

A kortárs ékszer halott. Szemünk előtt omlott össze. Nézd, hogy lóg most a galériák falán, kókadtan, megtörten, beállt a hullamerevség. A művészvilág stílusos sírásói óvó körében már ott áll az állványon az átlátszó koporsó, a rothadás bűze a biztonságos üveg mögé zárva kereng. A gyászjelentés, ahogy illik, illedelmes módon egy meghívót, esetleg egy katalógust formáz, fenntartva az élet folyamatának látszatát, legalább még egy darabig.

A megjelölt időpontban a tömeg elegánsan, mint mindig, beront a nagycsarnokba és megjelenésével kitünteti a hivatalos ceremóniát. Poharat emelnek az elhunyt emlékére, ravasz elemzések cseréje tétetik folyamatba, roppant sajnálkozásnak vagyon hang adva, ha valakit nem ismernek föl. Úgy tűnik, mintha mindenki – természetesen a kortárs design Magasságos Főkupacának falkáján kívül – egytől egyig vizuális nyomorék volna.

Amint az ékszerdarabot a falhoz szegeztek, még egy utolsó segélykiáltást hallatott. Ámde mivel minden oly szép gördülékenységgel zajlott, a sors, mint várható volt, beteljesítette végzetét.

A vizuális művészetek ebben az egyenes, jól szervezett versenyben hirtelen új köröket kezdtek futni, és tettek egy kanyart az eddig jól megszokott pálya helyett, éppen az orruk előtt. Ejha, mintha rekordkísérlet állna itt szemben rekordkísérlettel...

Nem kellett ehhez más, mint egy erőteljes extra nekirugaszkodás a felzárkózásért folytatott versenyben, ami valamikor még az 1960-as évekre visszanyúló hősi múltban kezdődött.

Mit nem tett hát meg az elhunyt, ami ahhoz lett volna szükséges, hogy ezekben az években rajongói kegyeit magához tudja csábítani?

Annak az elismertségnek, amit a gazdagok játékszereként szerzett, végleg leáldozott. Körbefonta az elvontság, csak szaporán, gyorsan, váltsuk hát fel az egyéni művészi invenció líráját a közízlésnek megfelelő és neki szolgáló elvárásokkal.

A múzeumok elfogadott pódiumok lettek, a kortárs ékszer pedig elérkezettnek látta az időt arra, hogy a hiúság ezen az Isten háta mögött helyszínein újra megriszálja a hiúságát.

A vizuális művészetek rangsorában elfoglalt helyért rengeteget izmozott a kortárs design, és most tessék, íme, látható, hová vezetett mindez. Az igazság pillanata eljött, befejeződött a küldetés: a játszmának vége. Ebben a küzdelemben annyira erősen arra szegezte a tekintetét, hogy magát pozícionálja, hogy közben elveszítette szem elől az önkontrollt, a céljait, nem figyelt a kormányzásra. Az emancipációért folytatott harc lett a kizárólagos cél. És megjött az összeomlás. És most itt lógnak ezek a darabok a galéria falain szerteszt, mint valami röntgenlelet egy kardiológiai őrzőben. Csak úgy van, elhagyatottan az üvegketrecében, annak sincs tudatában, hogy már alkotójának munkapadján sem lélegzett.

A kortárs ékszer autista. Nem olvas könyvet, sem újságot. Nem elvből, hanem az érdeklődés hiánya miatt. Kivonja magát a történekekből amennyire csak lehetséges és a realitásoktól félrevonul. Önmagát babusgatja, etetgeti, gyakran egy tökéletesen érthetetlen kriptanyelvet használ csak azért, hogy elkerülje a kritikát, a kérdéseket, még akár a legcsekélyebb összehasonlítás alól is kivonja magát, még a leghalványabb kétség sem férhet szándékaihoz. Befészkelte magát a csend parapet-fala mögé, ellenáll a kritikának és nem óhajt tudomást venni a napi valóság banalitásairól. És ráadásul mindezt olyan virtuozitással képes művelni, hogy a csend-fal is jelentést látszik megtestesíteni. Ha az elválasztó csend anonim alkotói erőként tűnik fel, amely a létrejött produkciót a természetes határokon túlinak és felülinek mutatja be, akkor az egyes darabok, az ékszer-kreációk elszakad a valóságtól. Akárhogyan is van, ez a csend a leginkább jellemző, hasonlatosan ahhoz, mint amikor a kisgyerek valamit nagyon akar és ehhez a saját eszközeit használja fel, összeszorítva a száját, összefonva tartja karját, fura-görcsös pózba merevedve.

Úgy viselkedik, mint aki a szülő döntési joga ellen harcol, csatázik, mintha a győzelem vagy vereség azon múlna, ki bírja tovább szusszal.

A kortárs ékszer ezen kívül azzal is az elzártágot erősítette, hogy elutasított magától minden kritikát – de ezzel csak saját magát sikerült elzárnia. Nemcsak a művészvilágtól, hanem a közönségtől is. Arról panaszkodik, hogy nincs érdeklődés, de eközben visszahúzódik a provincialitás árnyékába. A művészműhelyek csendjébe, ahol apró kalapácsütések alakítanak mindent milliméterenként és öntik formába az anyagot. Ez a folyamat, amely már évezredek óta jellemzi minden egyes ékszer elkészítését, indokot és magyarázatot is ad a jelen valóságának hívó szavától való elzárkózásra. Ez a folyamat évszázadokig valamiféle egyensúlyban volt, amennyiben az alkotó lehetett elzárkózó, de az ékszer, amely végeredményben mégiscsak a megrendelőt fejezi ki, nem pedig a designert, ezzel teljesítette be a hivatását.

Igen, hagyományos. Igen, a kézművesség értékeit megtestesítő és önmaga is ezáltal érték – de tény, hogy ez érthető sokak számára és ezt értéklik.

Az ékszerész mindig követte a piacot és képes volt – tehetségétől és ügyességétől függően – hatást gyakorolni korszakának ízlésére és divatjára, kivételes esetekben a keze munkájának nyomát/mesterjegyét értékmegtestesítőként fogadták el.

A kortárs ékszer az idők során elveszítette ezt a logikát. Minden ékszerész elkezdett hinni saját magában és azt gondolta, hogy ő egy kivételes eset. Minden egyes alkotásuk elsőbbséget élvezett a felhasználóval szemben. Az alkotói kézjegy/mesterjegy kikerült az ellenőrzés alól, nem képezhetett viták tárgyát valami eredendően „csak” okra hivatkozással, most pedig minden egyes alkotás forrása és végcélja párhuzamosságokban látszik megmutatkozni.

Ezt a talajavesztettség transzformálódik a konkrét ékszerben is: a régi szép idők extrovertált ornamentikája jelenik meg egy darabon és válik ezáltal egy csaknem teljesen introvertált szoborrá.

Ez van, erre mondják, hogy „ez az” és így válik elsődlegessé a galéria piaccal szemben, a gyűjtés a viseléssel szemben, a baráti beszélgetés a tág szociális interakcióval szemben.

A kortárs ékszer így, ahogy most van, tökéletesen fölösleges. Na, és akkor például mi van, ha a többi vizuális művészet sem fejezi ki a kortárs ékszer egyenlőségének elfogadását? Akkor mi marad? Intimitás, súly, leselkedés, vigasztalás, buja bőség, csönd, szépség...?

Ezek közül egyik sem kizárólagosan a kortárs design területe. Abban a pillanatban, amikor az ékszer viselőjét elűzték a vélemény-nyilvánosságtól, nem tekintették egyenlő partnernek, amikor elkezdtek becsmérelni a nagyon is fontos szociális kódokat, amelyeket a felhasználó világa felkínál, a kortárs ékszer egyszerűen elveszítette létének indokoltságát. Ami ezután

következett, az egy nagyon kétségbeesett, kavargó tülekedés a vészkijárat felé, az alagút meg közben mind sötétebbé vált. Hacsak nem lehet radikálisan leépíteni ezt az öngerjesztő elzártságot, akkor a szakma a peremvidék peremén talál helyet magának. Mindent jól lehet érzékelni és semmi sem változott. Valami olyan létformáért küszködtek, ami biztonságos, azáltal, hogy mentes minden ellenségtől és tökéletesen érdektelen, de ez is a cél, mert az a néhány résztvevő biztosítja azt a kevés négyzetcentimétert, ahol valami kis helyet lehet foglalni. Ahhoz, hogy a túlélés kihívásaival szembesüljön, a szakma résztvevőinek ki kellene lépniük egy a megszokottnál veszedelmesebb területre. Visszatérni a saját craftjukhoz, ha másért nem, hogy elfelejtsék. Szakítani az elmúlt negyven év dogmaival, de elmerülve az évszázados hagyományban, dacosan viszonyulva mindezekhez – ez kétségtelenül sokkal gazdagabb forrásnak bizonyulhatna.

Az ékszer legyen szentimentális, de soha ne kössön kompromisszumokat.

Az ékszer a közönség birtoka – ha az ékszer meg akarja érinteni a közönséget.

Az ékszer legyen tolvaj és vágyjon arra, hogy lopják.

Az ékszernek el kell bolondítani az ellenségeit azért, hogy barátokká tegye őket.

Az ékszernek el kell felejtetnie a műhely pszichoanalízisét.

Az ékszernek ki kell mennie az utcára enni és azért is, hogy őt felfalják.

Az ékszer legyen szégyentelenül kíváncsi.

Az ékszernek látnia kell, hol támadja meg és miben hagyja figyelmen kívül a védbástyáit.

Az ékszer azért használjon hagyományos kódokat, hogy megtörhesse azokat.

Az ékszer nem bocsáthat meg és nem felejtethet.

Az ékszer hagyjon figyelmen kívül bármiféle előírást.

A kortárs ékszer vége után

André Galli írása

(gyorsfordította Cseh Borbála)

Lisbeth den Besten és Ted Noten egy manifesztumot tettek közzé az „új” kortárs ékszerről. André Galli erre válaszol illetve ezzel az írással vesz részt a „tartalomszolgáltatók” vitájában – a kortárs ékszer témájával foglalkozó kritikusok, írók, kiadók – ami Münchenben, a SCHMUCK-kiállításon zajlott az évente megrendezett ékszerhét keretében.

„Erről beszél a város” – mondta Jorunn Veiteberg.

A norvég művészettörténésszel a müncheni Georgenhof vendéglőben találkoztam. Ez az évente megrendezett SCHMUCK kiállítás, amelyet sokan az ékszer „Velencei Biennáléjének” tekintenek. Veiteberg és én az Art Jewellery Forum-hoz tartozó Benjamin Lignel meghívására érkeztünk azért, hogy részt vegyünk a kortárs ékszerrel foglalkozó „tartalomszolgáltatók” vitáján. Meghívott volt még Dirk Allgaier és Marion Boschka az Arnoldsche Art Publisher-től, Reinhold Ludwig és Annika Reith az Art Aurea-tól, Marina Elenskaya és Sarah Mesritz a Current Obsession-től, Susanne Ramljak a Metalsmith-től, Renée Bevan és Raewyn Walsh az Overwiev-től és a művészettörténész-kurátor Lisbeth den Besten, hogy csak néhány nevet emeljek ki a mintegy húsz résztvevőből, akik azon a csütörtök délutánon együtt vitatkoztak a Georgenhof vendéglőben.

Ez évben Veiteberg volt az „egyszemélyes zsűrije” és kurátora a SCHMUCK 2014-nek, (mely része a Nemzetközi Kézműves vásárnak), de tevékenysége régóta elismert mint művészettörténész, szerkesztő és számos művészeti könyv írója több témában, így például a kortárs art-and craft, ékszer és kerámia.

Ez az esemény minden olyan alkotó számára nagyon fontos, aki a szakmában nevet akar szerezni magának. Ebben az évben 43 ország 552 művésze jelentkezett a kiállításra. Szigorú bírálati folyamat után Veiteberg kiválasztott 66 művészt 25 országból. Ezek között csak egy norvég művész volt: Anna Talbot.

Büszkén állíthatom, hogy Veiteberg, aki régóta elnöke a Norwegian Crafts-nak, hatalmas tudásra és tájékozottságra alapozott ismeretekkel látott el engem és kollégáimat a beszélgetésben, amellyel a nemzetközi kortárs alkotói környezetet bemutatta. A kortárs ékszer neuralgikus pontjaira tapintott rá és azonnal kíváncsivá tett. Mi is tehát az, „amiről az egész város beszél”?

Lisbeth den Besten írt egy cikket az Overwiev-ban, amelyben elég alaposan lehordja az egész SCHMUCK ékszer-hetet, úgy, ahogy van, nyilatkozta Veiteberg. Amint kiderült, az Overwiev egy Új-Zélandon megjelenő online magazin, amelynek első nyomtatott formátumú kiadása a Galerie Handwerk-ben rendezett Wunderrüma csoportos kiállítás kapcsán jelent meg. A magazint ingyen osztogatták, és én szereztem egyet, amelyet magammal vittem a beszélgetésre.

Eljött a változás ideje

Az Overwiev-ban Besten cikke a következő címmel jelent meg: The Golden Standard of SCHMUCKschau (kb: Az ékszervásár arany standardja).

A SCHMUCKschau szó többé-kevésbé egy nonszensz-szóalkotás, egy ausztrál kritikában használt „SCHMUCK-Schau” (azaz németül: ékszerbemutató) szóból alkotta a szerző. Besten számára ez a szó a kortárs ékszer szabványosítását jelölő terminus, egyfajta „fait-a-complait” (kb. elrendelés, megmásíthatatlan tény), azaz valamiféle „ennek így kell lennie” élmény. A szerző számára a müncheni eseményt az utolsó pár évben ez a folyamat jellemezte.

A cikk, amely egyben egy manifesztum is, megállapítja, hogy a kortárs ékszer az utóbbi időben megposhadt, áporodottá vált. Kizárólag azzal a zárt belső körrel kommunikál, amely a maga számára anyanyelvként fogadja el azt, amit az évenként megrendezett márciusi ékszer-Mekkában használnak. Pedig ez nem más, mint egy nagy mágnes-háló, amely a kiállítási gépezet által az ékszer szociális kapcsolatrendszerét építi.

Lisbeth den Besten nem csak egy átlagos figura, akinek nem tetszik a kortárs ékszer világa.

Ő a kurátorok- és a kritikai gondolkodás „nagyasszonya” a kortárs ékszer témában. Jelenleg a Gerrit Rietveld Akadémián tanít Amszterdamban. Alapító tagja az európai alkalmazott művészetek fejlesztésére létrehozott „Think Tank” (kb. gondolat-tartály illetve gondolat-harckocsi – szójáték) projektnek.

Leismertebb műve: Az ékszerről – a nemzetközi kortárs ékszerművészet kézikönyve, amely az Arnoldsche Art Publishers gondozásában jelent meg 2011-ben.

Tehát ezek alapján den Besten olyasvalaki, akit komolyan kell venni és azok a tendenciák, amelyeket ő lát a kortárs ékszerben, feltétlenül meggondolásra érdemesek.

Kritikájának kiindulópontja a 2013-ban a Pinakothek der Moderne-ben tartott kiállítás volt, nevezetesen Otto Künzli munkásságát átfogóan bemutató esemény. A művész évtizedekig meghatározó alakja volt a kortárs ékszernek, mint alkotó, és mint tanár. Den Besten úgy jellemzi Künzli-t, mint „kedves és érzékeny konceptualista művész”.

A kiállítás, melynek egyszerűen „A Kiállítás” volt a címe, nem tett szinte semmiféle erőfeszítést arra, hogy megszólítsa a szélesebb közönséget. Nem vont be semmilyen külső információt, – még Künzli saját fotóit sem – ami valamelyest érthetővé tehetné volna, mi is zajlik manapság a kortárs ékszer területén. Den Besten szerint „A Kiállítás” rávilágít arra a kihívásra, amivel a kortárs ékszer szembesül: senkit nem szólít meg, nincs tekintettel senkire, kivéve azokra, akik jól „beszélnek az ékszer nyelvét”.

Design, divat vagy művészet?

Nem den Besten az első, aki ezt kifogásolja. Marjan Unger művészettörténész és gyűjtő 2012-ben azt mondta, hogy az „ékszer-buborék” nem vonz sem újabb közönséget, sem pedig új gyűjtőket. Feltette a kérdést: mihez kezd majd a szakma, ha a gyűjtők megöregednek? Lehet, hogy a kortárs ékszert majd művészetként fogják kezelni az értékei alapján és a múzeumok gyűjtőkörébe fog egyre inkább kerülni – de milyen árat kell ezért fizetni?

Visszatérve a Georgenhof-ban tartott „tartalomszolgáltatói” vitára, néhányan a publikációk szerepének kérdéskörével foglalkoztak – azaz milyen szerepet töltenek be a magazinok és könyvek (online/offline) a kortárs ékszer népszerűsítésében? Mit lehetne tenni annak érdekében, hogy szélesedjék a kortárs ékszer iránt az érdeklődés, hogy többen legyenek azok, akik örömeiket lelik a műfajban? Vajon az-e a legjobb, amit tehetünk, hogy nem kötünk

kompromisszumokat és egyfolytában az ékszer művészeti jellegét hangsúlyozzuk? Esetleg nem volna kívánatos nyitni a divat és a design világa felé, hogy az ottani közönséghez is eljusson a kortárs ékszer világa?

Vajon nem volna-e tanácsos más módon bemutatni az alkotásokat? (a present és az interpretation szavak a bemutatás minden értelmét jelentik, azaz mindent a kiállításrendezéstől a kommunikációig.)

A Current Obsession legújabb száma az újítás mellett foglal állást. A két szerkesztő, Marina Elenskaya és Sarah Mesritz szívesen együttműködne a divat világával, és megosztaná a tapasztalatait olyanokkal, akik ebben a körben mozognak. Úgy vélik, ebben a körben élénk az érdeklődés a kortárs ékszer iránt.

Az Overwiev, különösen ami a nyomtatott kiadását illeti, kivívta magának a véleményformáló szerepét. A Current Obsession-ban megszólított „bennfentes tömeg” extremistáinak szóló hanggal a „die-hard” elszántságát képviseli. Van azonban egy másik pontja is a kiadvány által képviselt nézeteknek. Az online formátumú újság engem leginkább egy teenager-blog-ra emlékeztet, aligha nevezném a kritikai gondolkodás előmozdítójának. Mindazonáltal ez az egész úgy, ahogy van, azt hangsúlyozza, hogy a kortárs ékszernek ideje kitörni a saját maga által felállított korlátai közül.

Eltérő megközelítések

A beszélgetésben Veiterberg nem foglalkozott azzal, hogy a média számára a kortárs ékszer témája nem hírértékű. Éppen ellenkezőleg: azt hangsúlyozta, hogy ez a 20 fővel zajló vita éppen, hogy a dolog jelentőségét bizonyítja. Arra helyezte a hangsúlyt, hogy az akadémiai képzettségű ékszer-világ tájékoztatása a lényeges. Az ékszer-műveltségű közönséget kell megszólítani a kritikai és elemző média-megjelenésekben, tekintet nélkül arra, hogy e közönség létszáma nem nagy. Nézetem szerint Veiterberg azt hangsúlyozta, hogy a hozzá hasonló historikus műveltségű szakemberek számára milyen nagy jelentőséggel bír a nagyon erős szakmai megközelítésen alapuló folyamatos diskurzus. Magam ezt a szempontot teljes szívemből támogatom.

Úgy tűnt azonban számomra, hogy a beszélgetésben résztvevő és érdekelt többi szereplő rendkívül különböző megközelítésekkel viszonyul a kortárs ékszer témához. Az Arnoldsche Art Publishers egyes művészekről gyönyörű portrékönyveket közöl, az amerikai Metalsmith magazin szobrászati szempontból foglalkozik az ékszer- és fémművességgel, a kétnyelvű Art Aurea pedig együtt kezeli az ékszerek és a tárgykultúra világát. A regisztrált tagok számára szerkesztett Klimt02 website egy belső körnek szól, és ne felejtjük el megemlíteni az Art Jewellery Forum munkásságát, amely ezzel szemben széles körű vitára hív mindenkit, hatalmas archívuma van cikkekből, interjúkból és hasznos információkkal szolgál gyűjtők számára is.

Nézetem szerint a szakajtó által képviselt sokféleség mutatkozott meg a jelen vitában is, de felmerül, mindahányszor csak a kortárs ékszer identitásproblémáiról esik szó: ékszer-művészet vagy design az, amiről szó esik? Alkotói ékszer, kortárs ékszer, művészi ékszer, műhely-ékszer, vagy valami teljesen más az, amiről beszélünk? Továbbá pedig miféle „üzenet” volna adható, amivel a közönség érdeklődését felkelthetnénk? Legyen az ékszer cool, sexy, esetleg meséljen tanulságos történeteket a testről és a világról?

Eltérő olvasatok

Nincsen okos összegző válaszom ezekre a nagy kihívást jelentő kérdésekre. Úgy tűnik azonban, hogy a kortárs ékszer (nevezzük most annak) számára az egyik fontos irány lehet a divat és a design – és talán valami teljesen más, ezektől különböző dolog is, ráadásul mindezek együttesen.

Hiszen hogyan is lehetne kategóriákba szorítani például Stefan Heuser alkotásait, például az emberi zsírból vagy anyatejből készült ékszereket? Vagy Sigurd Bronger mechanikus gépműveit? Mi legyen Eunmi Chun disznóbőr brossaival? Felieke van der Leest játék-figuráit hová soroljuk? És mi legyen a Münchener Mester, Otto Künzli sorsa? Ő nagyon sokakat tanított a kortárs ékszerkészítők közül, a felsoroltak néhányja is a tanítványa volt, továbbá jelenléte a kortárs ékszer minden területén erős hatású.

Példáim számát nem növelhetem, mert e szakmáról nincsen átfogó ismeretem és valószínűleg a művészeti ismereteim, amelyek elsősorban a színház világoz kapcsolódnak, szintén erősen más nézőpontot nyitnak meg a számomra, más nyelven beszélek, mint azok, akiknek „anyanyelve” az ékszer. Van azonban valami, ami nemcsak nekem, hanem a beszélgetésben a többi résztvevő számára is érzékelhető volt. Megérintett minket az a lelkesedés, ami a Current Obsession képviselőinek beszámolójából áradt akkor, amikor a design és divat világában alkotó barátaink munkájáról beszéltek, arról a kapcsolatról, ami ezeket az embereket a kortárs ékszerhez fűzi. Sem én, sem a többiek nem találkoztunk még a témában ilyen elkötelezettséggel. Arra világítottak rá, milyen dialógus jöhet létre az ékszer, mint tárgy és az egyén között, akinek az ékszertől nagyon különböző tapasztalatai, háttere, műveltsége, világa van. Egyáltalán nem mindig arra futott ki a következtetés, ami az ékszer készítőjének a szándékában állt, de nagyon mély benyomást tett a résztvevőkre. Hangsúlyozni kell azonban, hogy az ékszer-alkotás ereje az, ami, ha új gondolatokat ébreszt, megszólíthat embereket, köztük kurátorokat, kritikusokat, és kapcsolatot jelenthet a művésszel – és ez a folyamat egyáltalán nem történik meg könnyen. Ha egy munkának több olvasata lehetséges, úgy vélem, sokkal fenntarthatóbb módon tud beépülni abba a változó világba, amiről den Besten is beszél.

A kortárs ékszer összeesküvése

Elutazásom előtt közvetlenül bemutattak az oslói National Academy of Arts igazgatójának, Anders Ljungbergnek. Tapasztalataink összegzése során negatív felhanggal említette a Current Obsession-ban megjelent Ted Noten manifesztumot. A manifesztum azzal kezdődik, hogy a kortárs ékszer halott. Az efféle kijelentések általában üresek és nem lehet őket túl komolyan venni. Azonnal a festészetre gondoltam, arra, hányszor kiáltották már ki a festészet halálát az elmúlt 100 évben. Itt van aztán Arthur Danto, aki a művészet haláláról beszél, vagy Jean Baudrillard, a francia teoretikusok fenegyereke, aki a művészeti konspirációt emlegeti.

Danto szerint a kortárs művészet „A Művészet” végét jelenti, mivel a Modern megtörte a műalkotás és a világ közötti kapcsolatot. A művészetet nem lehet felszabadítani, mert nem szól másról, mint saját magáról. Nyilvánvalóvá vált, mi tesz egy dolgot művészetté, feltárták az elmélet, a filozófia, a történelem szerepét, ami a dolgot körülveszi, az informális és

formális intézményrendszerrel való kapcsolatokat, mindazt, amibe a dolog beágyazódott és ami által műalkotásnak lehetett nevezni.

Baudrillard szerint a konspiráció, – a „valóság halála”, ahogy híressé vált – a valósággal való kapcsolat hiányán alapul, és ez hoz létre egy „art-world”-öt. Emberek és intézmények rendszerét, amely azt a képzetet kelti, hogy még él a művészet.

Vissza ahhoz, aki viseli

A két manifesztum, den Besten Overwiev-ban megjelent írása és Noten Current Obsession által publikált kiáltványa azt mutatja, hogy a kortárs ékszer sorsa azonos a kortárs művészetével: már vége van, de lélegeztető gépre kapcsolódott a nagy összeesküvés által, amely emberek és intézmények között zajlik. Mind den Besten mind Noten láthatólag azzal ront neki a kortárs ékszernek, hogy leleplezze a művészet egészében már megismert konspirációt, amely összeesküvésre a „kortárs ékszer halála” után került sor, ha Danto illetve Baudrillard szavaival szeretnénk élni, vonatkoztatva azokat az ékszerre.

Érdekes lehet a vita számára, hogy amióta 1996-ban a baloldali Liberation-ban megjelent Baudrillard írása a „művészet konspirációjáról”, új esztétikai gondolkodás indult el, amelynek központja Párizs. Nicolas Bourriaud, a francia kurátor és kritikus úgy összegzi ezt a folyamatot, hogy „létrejött egy új művészeti gyakorlat, amely a független és individuális tér elé helyezi a humán kapcsolatrendszer viszonyainak vizsgálatát, beleértve a szociális kontextust is.”

A továbbiakban előadódhat, hogy az egész művészeti világ „reláció-esztétikai” vonatkozásban lesz vizsgálható.

Nézetem szerint amikor den Besten és Noten az „új ékszer”-ről beszél, ebbe a viszonyrendszerbe kíván új energiákat tölteni, a viselő és az ékszer közötti kapcsolatot óhajtja fejleszteni. Nem az üres, élettelen galériák, a csupasz falak, hanem az élő emberi viszonyok a fontosak a számukra. Ha pedig ez így van, akkor a kortárs ékszer-összeesküvésből valami igazán élő dolog nőheti ki magát. A reláció-esztétika kiutat jelenthet a konspirációból, a SCHMUCKschau-jelenségből és friss erőt hozhat. Talán a kortárs ékszer kiindulópontja nem a forma és anyag kellene, hogy legyen. Talán úgy kéne magára tekintenie, mint reláció-esztétikai intervencióra, ami betör az élet szociális szövedékébe. Nem az a lényeg, minek nevezzük – lehet művészet, divat vagy design – ugyan melyik képes és alkalmas arra, hogy (újra)alkossa az emberek közötti viszonyrendszert, ami inkább szól a szociális csere-folyamatokról, mint egy birtokolható tárgyról. Úgy tűnik, ez nem valami messze hangzó kijelentés, hanem inkább a viselőt hozza közelebb az alkotáshoz.